

Jakub Skutecki

Niezrealizowane plany Stübbena : zapomniane kartki z "Posener Tageblatt"

Biblioteka 3 (12), 81-84

1999

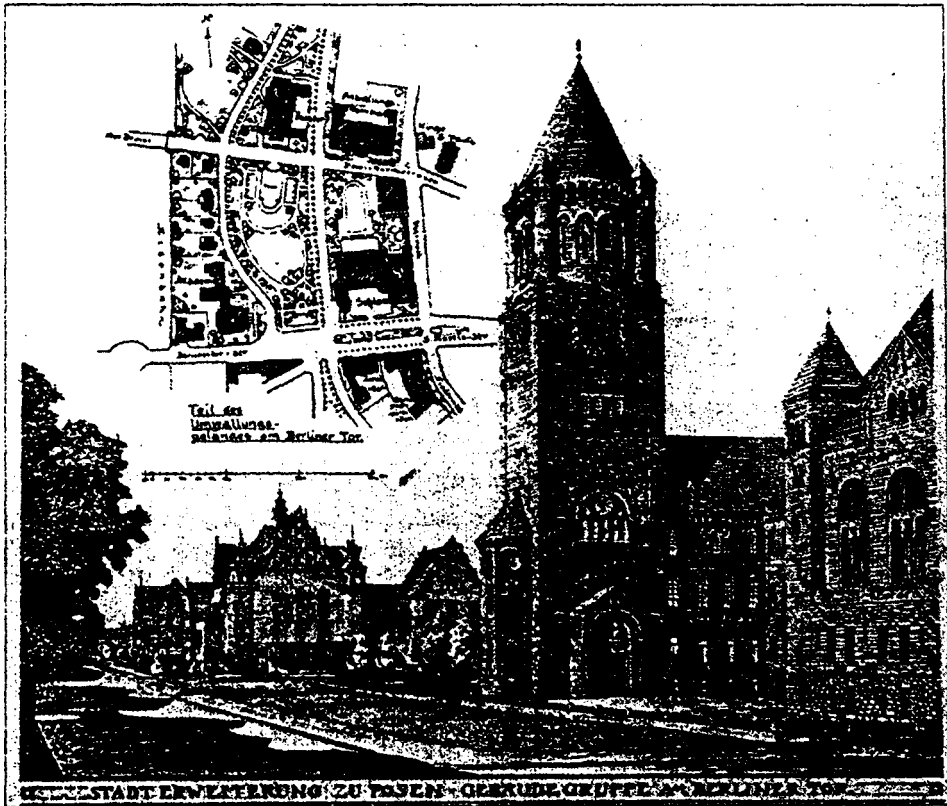
Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NIEZREALIZOWANE PLANY STÜBBENA ZAPOMNIANE KARTKI Z „POSENER TAGEBLATT”

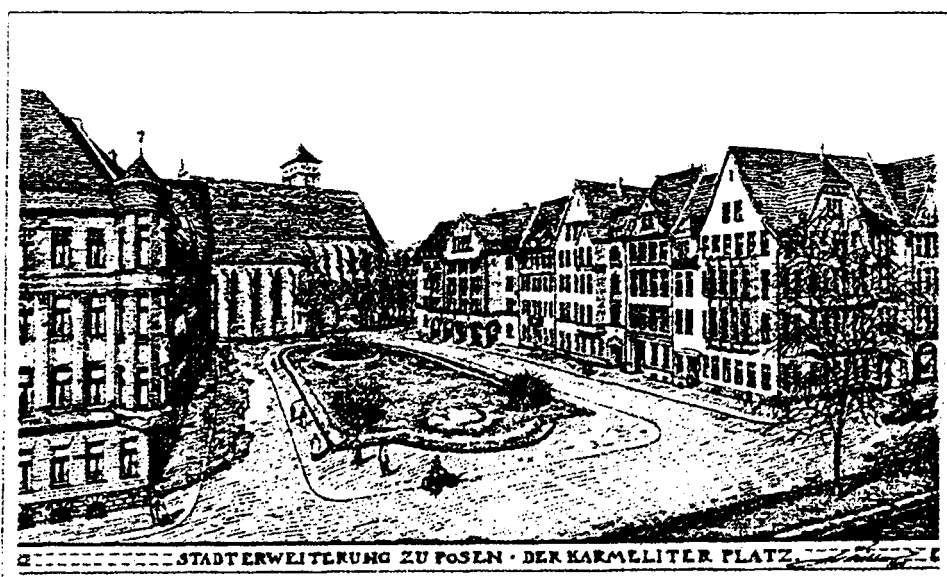
Wąły miejskie

Tereny poznańskich obwałowań - po zatrzymaniu dla celów militarnych blisko trzeciej części uzyskanych terenów budowlanych - przeszły za sumę równych 12 mln marek w ręce pruskiego skarbu państwa. Plany zabudowy obszaru o powierzchni 114 hektarów uzgodniono między fiskusem a gminą miasta w 1903 roku, zaś 24 lutego 1904 została podpisana umowa regulująca przebieg przejęcia oraz wzajemne prawa i obowiązki.

Ryc.1 Zespół gmachów przy ulicy Am Berliner Tor - projekt zrealizowany całkowicie

Ze 114 hektarów przeznaczono 31 hektarów na ulice i place, 14 hektarów na obiekty użyteczności publicznej - w sumie 45 hektarów, czyli około 40% powierzchni. Prócz tego pruski skarb państwa przekazał gminie sumę 100.000 marek dla pozyskania terenu obecnego parku Goethego. Z terenów budowlanych dla wojska przeznaczono 25 ha, dla państwa pruskiego 46 ha, razem 69 ha, równo 60%. W powyższych wielkościach jest już zawarta powierzchnia 8 hektarów cmentarzy, wciąż jeszcze istniejących lecz przeznaczonych do zamknięcia, z czego $\frac{3}{4}$ przeznaczono na założenia parkowe. Z należącego do pruskiego skarbu państwa obszaru przeznaczonego pod zabudowę 23 hektary powinny zostać zabudowane według II poznańskiej klasy budowlanej (parter i 3 piętra), 7 hektarów według klasy III b (parter i 2 piętra), 16 hektarów według klasy IV a (wolno stojące parter i 1 piętro).

Ryc.2 Plac Karmelitański - projekt zrealizowany częściowo

Koszty ostateczne wyniosą około 8 mln marek. Do tego gmina dołożyła 1 mln marek, ponosi też część kosztów kanalizacji i ujęcia wody. Oprócz ulic i placów gminie zostały nieodpłatnie przekazane obszary parkowe o powierzchni 14 hektarów oraz teren pod budowę nowego teatru. Dodatkowo

gminie zostało przyznane jeszcze 4.250 m² dużej części terenów linii autobusowej.

Nowa Ringstrasse obejmuje Stare Miasto od Warty na południu aż do Dworca Garbary na północy na długości 4 km. Jej szerokość wynosi od 21 do 40 metrów. Na węższych odcinkach towarzyszą jej po bokach aleje spacerowe.

Na terenach pofortecznych wzniesiono dotychczas następujące gmachy publiczne: Zamek Królewski, Królewską Komisję Kolonizacyjną, Akademię Królewską, budynek Dyrekcji Cesarskiej Poczty i Ziemstwa Kredytowego, siedzibę Starostwa Powiatowego Poznań-Wschód i nowy Teatr Miejski. Rozpoczęte są dwie szkoły wyższe, w przygoto-

waniu nowe gmachy Dyrekcji Kolei i Prezydium Policji. Oprócz tego dotąd zostało wzniesionych siedem budynków wojskowych i 9 prywatnych, w tym bank Reiffeisenhaus i mieszkanie służbowe Prezesa Konsystorza i generalnego Intendenta.

Ryc.3 Plac przy nowym moście przez Wartę - projekt nie zrealizowany

Na naszych ilustracjach są przedstawione 2 ważne wycinki planu zabudowy, położone przy Bramie Berlińskiej i nad Wartą, jak również 3 widoki przedstawiające zespoły budynków przy Bramie Berlińskiej (Zamek, Akademia, i Reiffeisenhaus), przyszłego placu Karmelitańskiego i projektowanego placu na nowym moście przez Wartę.

2. Zasiedlenie Sołacza

Tereny byłego obszaru dworskiego Sołacz należą częściowo do państwa pruskiego, częściowo do bankiera B. Eliasa w Kassel. Z tym ostatnim podpisano umowę dotyczącą wspólnego użytkowania.

Z obszaru liczącego 55 ha prawie połowa, tj. 25 ha zostanie oddana na użytek parków i ulic. Centralny park, liczący 13 ha, zostanie upiękaszony ozdobnym stawem z naturalnym dopływem wody z Bogdanki. Pozostały teren liczący około 30 ha zostanie podzielony na małe działki i zasiedlony.

Na podstawie zawartej w 1907 roku umowy z gminą Poznań, gminie miejskiej zostały przekazane znaczące obszary parkowe i leśne sołackiej posiadłości, z wyjątkiem osady dworskiej. W zamian za to gmina zobowiązała się do poprowadzenia na własny koszt drogi dojazdowej i sieci kanalizacyjnej.

Osada dworska Sołacz powinna dać możliwość zbudowania tanich domów dla niemieckiego mieszczaństwa. Miejsce to powinno być jedną z najładniejszych części prowincji¹.

*****

Przytoczony powyżej tekst zasługuje na przypomnienie z kilku względów. Przede wszystkim dlatego, że łatwo o nim zapomnieć lub go przeoczyć. Został mianowicie umieszczony w numerze „Posener Tageblatt” z 21 sierpnia 1910 roku, numerze specjalnym wydanym z okazji uroczystości związanych z poświęceniem cesarskiego zamku Wilhelma II w Poznaniu. Oprawiony i z własną, odrębną sygnaturą numer ów zaczął żyć własnym życiem, tj, *de facto* „zniknął” w przepastnych magazynach Biblioteki Uniwersyteckiej. Tekst autorstwa Josepha Stübbera - autora koncepcji urbanistycznej przebudowy terenów pofortecznych² - jest w istocie dość banalny, ale za to zilustrowany trzema projektami prezentującymi elementy nie do końca - niestety - zrealizowanej wizji.

Zachodni fragment Świętego Marcina z cesarskim Zamkiem Wilhelma II i Akademią Królewską stał się jedną z pocztówkowych wizytówek miasta i - choć wieża zamkowa już nie taka, a i kolejne przebudowy zniekształciły pierwotną bryłę i otoczenie Zamku - do dziś zachował swój charakter ostatniego forum cesarskiego w Europie.

Z kolei plac Karmelitański, a właściwie niewielki plac między kościołem Bożego Ciała i ulicą Królowej Jadwigi, został wprawdzie zrealizowany i istnieje do dziś, lecz jego wygląd różni się od projektu przede wszystkim w sposobie zabudowy (schemat kalenicowy zamiast projektowanego - szczytowego).

Najciekawszy jest trzeci z rysunków Stübbera, przedstawiający wizję placu przy nowym moście przez Wartę. Przypomnijmy: jest to projekt z roku 1910, a więc powstał na trzy lata przed realizacją mostu noszącego dziś imię św.Rocha. Koncepcja jest tu identyczna jak w przypadku placu Karmelitańskiego - kameralny, prostokątny plac przylegający do głównej arterii komunikacyjnej (Ringu) i zamknięty okazałymi gmachami. W tym przypadku Stübber - jakby na przekór przyszłym pomówieniom - odwołał się do tradycji lokalnej: mamy w tej kompozycji i fasadę pałacu Działyńskich i wieżę Kolegium Jezuickiego i arkadową loggię renesansowego Ratusza.

Warto przypomnieć te projekty również dlatego, że przebudowa Stübbera miała dla Poznania znaczenie kapitalne, lecz nie została zrealizowana w pełni. A do niektórych koncepcji warto - być może - sięgnąć lub powrócić.

---

¹ Przełożyła Hanna Chaława.

² Szerzej na temat J.Stübbera i jego znaczenia dla Poznania, por.: J.Skuratowicz: Architektura Poznania 1890-1918, Poznań 1991, passim